

Mezei Judit
A szerelem élménye
Paul Celan verseiben

*(Válogatás Ingeborg Bachmannhoz, Gisèle Celan-Lestrange-hoz ,
Ilana Shmuelihez írt verseiből)*

I.

„Vége az életnek, mert transzport közben belefulladt a folyóba, ő volt az életem.
Jobban szerettem az életnél.”

Ingeborg Bachmann: *Malina*
(fordította: Pete Nóra)

Celan Bécs érintésével választotta Párizst második otthonának. Bécsben 1948-ban ismerkedett meg Ingeborg Bachmannal, aki akkor fiatal, tehetséges író volt, később a GRUPPE 47 tagja. Szerelmi viszony alakult ki köztük. Ennek ellenére Celan elhagyta Ausztriát és hamarosan Franciaországba költözött, ahol megnősült. Bachmannal fennmaradt a barátság, és a 60-as években a szerelmi viszony is újraéledt. Szerelmük történetét Ingeborg Bachmann *Malina* című regényében írta meg.

De
(Aber)

(Te kérded, én
elmondom neked:)

Sugármenet, mindig,
a tükrök, éjmessze, állnak
egymással szemben, én
odalökve hozzád, egy-
értelmű vagyok ezzel az
odalettel.

Csakhogy a szívem átrajzolódott,
a szemedet akarja tőled
képközel és időerősen, azt ami
átformál engem-:

A hattyúkat,
Genfben, nem láttam, repültek,
mintha suhant volna a semmiből, egy gerely,
egy lélek célpontjába: oly sok
időt
míg szem vagyok, szánj nekem,
hogy hallhassam őt
suhanni, közelebb- nem
magam mellett, nem,
ahol nem lehetsz.

Sprachgitter 1959

II.

Celan Franciaországban ismerkedett meg Gisèle Lestrangle festőművésszel, aki a felesége lett. Az asszony nemesi keresztény családból származott, és mert zsidó férfihoz ment feleségül, megszakadt kapcsolata a családjával. Nevének különlegessége, hogy a Lestrangle franciául idegent jelent; Celan egész életében az idegenséggel küszködött. A rózsamotívum arra utal, hogy felesége családja annak idején részt vett a kereszties háborúban.

Csend!
(Stille!)

Csend! Szívedbe tüskét verek,
mert a rózsza, a rózsza árnyával ott áll a tükörben, vérzik!
Már akkor vértett, mikor az igent és a nemet kevertük,
mikor italunk hörpintettük,
mert egy pohár, az asztalról ugorva, csörrent:
megkondult az éj, és tovább sötétlett, mint mi magunk.
Vágyó ajakkal ittunk,
íze, mint az epe,
de gyöngyözött, mint a bor-
Követtem szemed sugarát,
és a nyelv édeset dúdolt...
(Úgy dúdol, még mindig úgy dúdol.)
Csend! A tüske mélyebbre hatol szívedbe:
a rózsza a szövetségese.

Mohn und Gedächtnis 1952

Víz és tűz
(Wasser und Feuer)

Toronyba vetettelek, és szóltam egy szót a tiszafákhoz,
láng csapott ki belőlük, ruhát szabott rád, menyasszonyi ruhát:

Világos az éj
világos az éj, szívet gondolt nekünk,
világos az éj!

Messze ragyog a tenger fölött,
felkelti a szoros holdjait, tajtékos asztalokra dobja,
lemossa az időt, tiszták vagyunk:
halott ezüst, éledj fel, légy mint a kagyló, tál és csésze!
Az asztal sodródik órától-órára,
szél tölti be a kelyheket,

a tenger ételt gördít elénk:
kóbor szemet, viharzó fület,
halat és kígyót-

Az asztal sodródik éjről-éjre,
és fölöttem áradnak a népek lobogói,
és mellettem az emberek koporsóban eveznek a part felé,
és alattam égboltozódik és csillagzik, mint otthon Szent Iván éjjelén.

És átnézek feléd
te lángtól körülhapsütött:
gondolj az időre, mikor az éj velünk mászott hegyre,
gondolj az időre,
gondold, voltam, aki vagyok:
börtönök és tornyok mestere,
tiszafa szellője, tenger dőzsölése,
szó, melybe beleégsz.

Mohn und Gedächtnis 1952

„A szerelmünk nagy nehézségekkel küszködik, de erősebb lesz...Gondoskodni fog
arról, hogy kiálljuk...Ismét magasra kerülünk...”

Gisèle Celan-Lestrange levele Paul Celannak

Gyere *(Komm)*

Gyere, borítsd be magaddal a világot,
gyere, hadd temessen be minket,
mindaz, mi enyém,

egy vagyok veled
magunk prédájaként,
most is.

Zeitgeheft 1976

III.

„Hogy Jeruzsálem fordulópont, cezúra lehet az életemben – azt tudtam. De azt nem tudtam, hogy ott ajándékkal Téged kaplak”:

Paul Celan levele Ilana Shmuelinek

„De a szerelemnek vége”:

Ilana Shmueli levele Paul Celannak

In: Briefwechsel (von Ilana Shmueli und Paul Celan 2004, Suhrkamp)

A verset Ilana Shmuelinek írta, aki gyermekkori barátja volt Csernovitzból. 1965-ben találkoztak újra Párizsban, 1969 őszén Jeruzsálemben, majd végül 1969 karácsonyán ismét Párizsban. Szerelmük szövődött kettejük között.

A pólusok *(Die Pole)*

A pólusok
leküzdhetetlenül
bennünk vannak
ébredéskor,
álmunkban átjutunk az Irgalom
Kapuján,

benned vesztelek el téged,
ez az én hőésésvigaszom,

mondd, hogy Jeruzsálem **van**,

mondd úgy, mintha
te volnál az én fehérségem,
mintha az enyém
lennél,

mintha egymás nélkül mi lehetnénk,

fellapozlak, mindörökkön,

könyöröd, gyönyöröd
tesz minket szabaddá.

Zeitgeheft 1976

Epilógus: az utolsó képeslap

Utoljára feleségének küldi a többnyire „mindennapi verset”. A kontextus lélegzetelállító, búcsúlevelet helyettesítő:

„Sosem szerettem egyetlen embert sem úgy, ahogy téged szerettelek, ahogy szeretlek.” Végül búcsúként a következő sor áll: „Mit adhatok neked ajándékol? Íme egy vers:”

Valami

(Es wird etwas sein)

Valami lesz, később,
ez megtelik velem, és felemelkedik egy
szájhoz.
Cserepekre tört tébolyból ébredek,
és nézem, ahogy a kezem
ugyanazt az egy kört húzza.

Zeitgehoft 1976

A válasz („a vers kísér engem”) már nem érte el Celant.
Paul Celan: Paul Celan-Gisèle Celan-Lestrange: Briefwechsel
Suhrkamp, Frankfurt a.Main, 2001